

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, REFLEXIÓ A MIG CAMÍ (Article publicat a *El País* el dia 9 de juliol de 1998)

Arribats a l'equador del període presidencial màxim de sis anys —després del procés electoral que culminà dilluns passat—, em sembla pertinent fer una reflexió pública, essencial i sincera sobre l'Institut d'Estudis Catalans; sobre les seves competències, assoliments i propòsits, però especialment sobre què n'espera —o, millor, què n'hauria d'esperar— la societat i en quines condicions es troba ara l'Institut per a dur a terme la tasca que històricament li pertoca i que ha renovat i reprès amb decidida voluntat de servei al conjunt de la societat.

En l'arrencada i en la brillant consolidació, ben cert que són gloriosos el seny ordenador i l'empenta de Prat de la Riba, i benemèrits els esforços de tants membres il·lustres per la ciència i l'acció —amb Fabra al capdavant, que capitanejà l'endrec de la llengua. En la nit de la dictadura, foren providencials la tossuderia i el sacrifici d'uns altres membres, el primer dels quals, per l'obstinació i el tremp amb què preservà la institució durant trenta anys, fou Ramon Aramon. Però ara el meu propòsit no és ni la lloança del temps passat ni la melangia de la forçada resistència, gairebé sense vida. Ni tampoc l'ancoratge dels deu primers anys de la transició, en què s'ha retret a l'Institut d'Estudis Catalans que va deixar passar el tren; un retret just, en termes absoluts, però que no considera la impotència, llavors, d'una institució que havia de començar per renovar-se ella mateixa. Va caldre, doncs, recuperar aquells deu anys d'aïllament i de manca de definició interna i externa, en els quals l'Institut no sabé adequar-se a la nova realitat.

L'Institut actual, i el del futur, es configura a partir d'una sèrie de fets tangibles que tenen lloc entre 1988 i 1991 i d'uns altres de més intangibles, d'una sembra constant i fina que dona ja els seus fruits. Són massa recents per a citar-ne noms; però, sens dubte, han estat marcats per les persones més pròximes a la Presidència i a la Secretaria General d'aquests darrers vuit o nou anys.

La reforma estatutària del 1989 —singular en el món de les acadèmies— permeté ampliar el nombre de membres numeraris de vint-i-vuit a cent cinc, incorporant-hi un bon nombre dels científics de més prestigi de l'àmbit lingüístic català; permeté rejuvenir i dinamitzar la institució i incorporar-hi plenament el treball de les seves societats científiques; i permeté recuperar la confiança dels poders públics, confiança que es materialitzà en tres accions concretes: el conveni entre la Generalitat i l'IEC, la Llei del Parlament de Catalunya sobre l'autoritat lingüística de l'IEC i el Decret de reorganització de la CIRIT, que reconeix l'Institut com un assessor regular de la política científica. Són tres accions de reconeixement de l'Institut que, entre altres coses, obligaven l'Institut d'Estudis Catalans a actuar com a tal, definint les seves línies d'actuació i recuperant les responsabilitats que uns tercers havien assumit en una funció que només podia ésser de suplència.

És assumint aquestes responsabilitats que l'Institut centra actualment la seva activitat en

tres línies d'actuació: com a acadèmia de la llengua catalana, com a institut de catalanística i com a assessor dels poders públics i promotor i coordinador d'estudis i investigacions. I, això, ho duu a terme en tot el seu àmbit de competència, les terres de llengua i cultura catalanes, amb una clara voluntat integradora, però amb les limitacions que les circumstàncies actuals imposen.

Aquests darrers tres anys han estat cabdals per a impulsar aquest nou encaix de l'Institut en el marc de la societat de llengua catalana i, particularment, de les institucions acadèmiques. Han estat cabdals per a obrir grans finestres i agafar el tren, tecnològicament més avançat, que havíem vist passar de llarg fa vint anys. Creiem que estem aconseguint allò que legítimament se'ns demanava: definir, entre la història i el futur, la pròpia identitat; millorar les relacions públiques i la presència en la vida científica i cultural de la nostra societat; acostar-nos als centres d'estudis locals i comarcals; obrir-nos al conjunt de la societat. I l'Institut, això, ho ha fet augmentant considerablement el ritme de treball de les seves seccions i societats, multiplicant el nombre d'actuacions i d'obres publicades, i sempre amb el ferm propòsit de mantenir el màxim d'exigència i de rigor científics en tot el seu treball. L'Institut d'Estudis Catalans no ha deixat d'ésser fidel en cap moment als principis fundacionals d'«exigència científica, catalanitat i obertura exterior».

Conscients que la realitat sociocultural i sociolingüística de la nostra comunitat no és la mateixa ara que durant els anys vint o setanta, cal reconèixer que els temps de la defensa aferissada d'un determinat model lingüístic com a instrument per a preservar una part de la nostra identitat han quedat enrere. La societat ha evolucionat i la nostra acadèmia de la llengua ha evolucionat també, perquè ha de donar resposta a allò que la societat actual té el dret de demanar-li. L'acadèmia ha de continuar exercint el seu paper principal irrenunciable de mantenir i posar al dia quan cal la norma, de vetllar per la unitat i la dignitat de la llengua. Aquesta funció cohesionadora, que l'Institut ha tingut des del seu inici, és avui del tot vigent, encara, en una comunitat tan fragmentada —per raons històriques, polítiques i administratives— com és la nostra. Però també és cert que hi ha unes altres raons aparentment menys socials, més tecnològiques i més abocades cap a un futur que es promet immediat. I ho és, per exemple, la necessitat d'estandardització que imposaran o imposen ja els usos lingüístics dependents de les noves tecnologies de la informació. Tot fa pensar que la comunicació entre l'home i la màquina demanarà uns usos lingüístics més estandarditzats i, doncs, relativament convencionals, i l'Institut treballa en el desenvolupament dels recursos lingüístics necessaris per a fer realitat aquest objectiu.

L'Institut d'Estudis Catalans no és tan sols l'acadèmia de la llengua. És un centre de catalanística, entès aquest mot com «l'estudi de la llengua i la cultura catalanes»: òbviament, de la cultura catalana en tots els seus aspectes, és a dir, la literatura, la història, les arts i les ciències (naturals i humanes), el pensament, el dret, etc. A diferència del que passa si considerem la institució com un institut general de recerca —àmbit en el qual pot fer un paper important d'assessorament, de coordinació, de promoció i de difusió, però s'ha d'accontentar amb un paper molt més modest pel que fa a la realització (infraestructures i publicacions bàsiques de referència, grans edicions crítiques, corpus documentals)—, si la considerem com un centre d'estudis de la cultura catalana —l'únic existent al país—, l'Institut ha d'abordar tot l'àmbit de la catalanística i, per tant, hauria de dissenyar la planificació i, en una bona mesura, impulsar i coordinar la realització de la recerca.

Aquests darrers anys hem potenciat tots aquells aspectes que tenen relació amb la coor-

dinació i la promoció de la recerca, des de l'elaboració dels *Reports de la recerca a Catalunya*, d'acord amb la CIRIT, passant per una sèrie de jornades científiques, com a fòrum de debat científic al més alt nivell sobre temes d'interès científic i impacte social, i sobretot per mitjà del treball de les vint-i-cinc societats científiques, que apleguen més de nou mil associats i que són una peça fonamental en aquesta complexa estructura que permet una enriquidora comunicació entre l'Institut i la societat, a través dels estudiosos i investigadors.

Aquest model d'Institut és el que pretenem consolidar en aquests propers tres anys. Amb entusiasme i dedicació, i amb la consciència del treball que això representa i de la necessitat de convèncer, bo i superant —dins i fora— tota mena de dificultats: internes, per l'existència de models i criteris diferents, com ha d'ésser en una institució científicament i intel·lectualment molt rica, i externes —manca de suport polític i econòmic adequat, consideració social fruit del coneixement dels propòsits i dels assoliments, pressions dels sectors més immobiliàries. Però, en una pàtria «que encara no és nascuda com l'han somniada els seus fills» —com escrivia Josep Carner—, la societat no pot permetre's ni podria perdonar-nos que l'Institut d'Estudis Catalans, definits ja clarament els seus objectius, no disposés de tots els mitjans, mecanismes i suports necessaris per a aconseguir-los, amb la qualificació i la dedicació abnegada de cada un dels seus membres.